

Lucijan Adam

Prispevek za geanalogijo starejših koroških Ortenburžanov

V okviru radovljjskih jubilejev v tem desetletju, predvsem 700 - letnice prve omembe kraja in župnije, je prav, da se spomnimo glavnih protagonistov, med katere nedvomno spadajo tudi koroški Ortenburžani. Grofje Ortenburški, kakor jih sicer imenujemo, so grofovski naslov dobili nekeje v prvi polovici 12. stoletja. Le nekaj kasneje se pojavijo na Kranjskem, v 14. stoletju prodrejo tudi v Furlanijo. Državno neposredništvo in krvno sodstvo Ortenburžanov je razvidno iz virov šele ob koncu 14. stoletja, tik pred izumrtjem rodu v moški črti. Za Radovljico so Ortenburžani pomembni iz več razlogov. Prav njim gre zasluga, da je, na račun Begunj zrasla Radovljica kot novo središče pokrajine, oziroma razmeroma prostranega ortenburškega gospostva na Zgornjem oziroma Visokem Gorenjskem. Ortenburžanom gre zasluga za nastanek trga v Radovljici, velika verjetnost pa je, da so Ortenburžani tudi izvedli iz sočasnih in kasnejših dogodkov razvidno zadnjo večjo kolonizacijo tega dela pokrajine.

Ko sem pred časom v Kroniki, posvečeni Kočevju in Kočevskemu, pisal o koroških Ortenburžanih v 14. stoletju, so se mi obenem odpirala različna vprašanja, predvsem o neki zgodnejši, pred-ortenburški naselitvi ne le Kočevske, temveč tudi ostale posesti, ki so jo imeli starejši Turjačani in pred njimi verjetno tkim. Hemin rod. Neko zgodnejšo koroško (do)kolonizacijo se vidi tudi npr. v cerkvah in župnijah, ki se podobno imenujejo kot na Koroškem, vzhodno od Drave med Beljakom in Spittalom na Dravi. Zadeve in dogodki tega časa kažejo na prvo polovico 12. stoletja. Enaki indici se pojavljajo v okolici Radovljice, predvsem v zvezi z nastankom tkim. Mošenjske župnije, (do)kolonizacija zgornjegorenjskega prostora naj bi potekala iz doline Zgornje Zilje. A vedno za temi dogodki, tako na Dolenjskem, kakor na Kranjskem, pridejo - Ortenburžani.

Slovensko zgodovinopisje posveča Ortenburžanom manj pozornosti kot drugim dinastičnim rodbinam, ki so ob svojem času tako ali drugače gospodarile po slovenskem ozemlju, a bistveno manj časa. Mogoče je prav zato manj znana njihova starejša zgodovina. Avstrijsko zgodovinopisje

posveča Ortenburžanom bistveno več pozornosti, a je glede njihovega izvora v dvomih, saj vsaj v tem času ni na razpolago dovolj virov, da bi lahko utemeljeno sklepali o njihovih zgodnjih sorodstvih oziroma o izvoru nasploh. Iluzionizem in fantastične genealoške kombinacije, ki so bile značilne za mnoge zgodovinarje - rodoslovce še v 18. in 19. stoletju, so se vsilile tudi v z logičnimi kombinacijami podprte raziskave tkim. kritične zgodovinske misli 20. stoletja. Tako nam razmeroma kritični in glede uporabe virov solidni J. P. Gewin Ortenburžane predstavlja kot naslednike Ariboncev (kot npr. K. Tangl sredi prejšnjega stoletja) in celo daljne sorodnike Karolingov, danes najbolj upoštevani F. Tyroller pa izvaja Ortenburžane iz vrst tkim. Lurnskih grofov. Pri Gewinu je iz genealoških tabel jasno videti naslonitev na imensko kontinuiteto, dočim je bolj pragmatični Tyroller za sicer dosti kasnejše obdobje izhajal iz zemljiško-lastninske kontinuitete, pri čemer mu je npr. imenska kontinuiteta v drugem planu. Vendar je sosledje imen v srednjeveških rodbinah igralo važno vlogo. Iz rodovnikov je mogoče dobro videti, da so si imena sledila iz roda v rod, iz generacije v generacijo, dobro so vidne tudi premene ženskih v moška imena in obratno. Seveda so bile ob tem tudi izjeme.

Naslednja razprava ni poskus uveljavitve katere od navedenih ali drugih metod, ki bi ob pomanjkanju pisanih virov zagotovo in nepreklicno zagotavljale točnost rodovnikov srednjeveških rodbin. Podatki in primerjave, ki so del neke druge razprave, prikazujejo genealoške probleme ortenburške rodbine v 12. stoletju in nakazujejo zvezo z nekaterimi teoretičnimi rešitvami, ki s(m)o jih zgodovinarji - genealogi smatrali za že presežene. Naj bo pričujoča kratka genealoška razprava prispevek k zgodovini rodu koroških Ortenburžanov v 12. stoletju, v času, ko se na območju med Jelovico in Savo, med briksensko in freisinško posest vrine tudi verjetno na račun obeh, gospostvo grofov Ortenburških.

Z grofi iz Ortenburga so se v preteklosti ukvarjali mnogi zgodovinarji. V razpravi bom predstavil le nekatere, tiste, za katere sodim, da so pomemb-

no prispevali h genealogiji zgodnjih Ortenburžanov. Kot prvega naj omenim J. Huschberga,¹ ki je deloval na začetku 19. stoletja. Ta je sicer hudo nezanesljiv, a prinaša vrsto virov. Za najstarejšo dobo je pomanjkljiv, saj navaja prve zanesljive predstavnike rodu šele v 12. stoletju. Naslednji je razmeroma kritični Karlmann Tangl, ki je v letih 1864² in 1866³ v dveh zvezkih izdal zgodovino Ortenburžanov. Tangl je napačno ocenil izvor koroških Ortenburžanov in je zato od konca 12. stoletja sicer dokaj zanesljiva genealogija rodbine za starejšo dobo tudi pri njem napačna. Šele, ko je leta 1886⁴ O. Redlich objavil zbirko tirolskih listin, je pravzaprav postavil temelje novim raziskavam o zgodovini Ortenburžanov. Camillo Trotter⁵ je nakazal pravo pot, vendar se je preveč zapletal v dokazovanje Tanglovih nerodnosti, predvsem teze o skupnem izvoru Ortenburžanov in Spanheimov. Pravilno pa je pokazal na Adalberta, freisinskega vicedoma na Lurnskem polju, kot verjetnega začetnika rodu, ki se od tedaj imenuje po gradu Ortenburg pri Spittalu na Dravi na Koroškem. Trotter navaja že prej pri K. Meichelbecku⁶ in E. Oefejeju⁷ objavljeno poročno pogodbo, datirano okoli leta 1070, med Adalbertom, ki se v listini navaja kot "Frisingensis vicedominus" ter Berto iz Peterswahla, omenjeno kot "Perhta de Walda". Slednja se v listini, datirani okrog leta 1098⁸ omenja brez moža, vendar s sinovoma Adalbertom in Otonom. Za prvega trdi J. P. Gewin⁹, da je začetnik grofov Tirolskih, kar mu oporeka v svojem delu F. Tyroller,¹⁰ ki je tako bližji starejšim ugotovitvam našega Ljudmila Hauptmanna.¹¹ Gewin in Tyroller navajata različna izhodišča, ki jih glede

na stanje raziskav današnjega zgodovinopisja ne moremo niti ovreči niti povsem dokazati. Gewin¹² v svojem sintetičnem delu sega celo v čas Karla Velikega, kjer pa je njegova genealogija že na prvi pogled preveč vprašljiva in mu jo s svojimi argumenti oporeka M. Mitterauer.¹³ Po Gewinu se je Adalbert iz 10. stoletja poročil z bogato aribonsko dedinjo Drusundo.¹⁴ Temu Adalbertu sledijo v ravni črti Adalberti vse do konca 11. stoletja, od koder se ime nadaljuje pri Tirolskih.¹⁵ Za Ortenburžane značilno in največkrat uporabljeno ime je v rodbino očitno prišlo preko Berte, žene Adalberta IV., ki naj bila andeškega rodu. Začetnik koroških Ortenburžanov je bil Adalbert IV.,¹⁶ freisinski vicedom na Lurnskem polju.¹⁷ Kaj je podedoval od svojih prednikov, je težko reči. Bil je prvi iz rodu, ki se je imenoval po Ortenburgu.¹⁸ Glede grofovskega naslova pa se Gewin¹⁹ in Tyroller²⁰ zelo razhajata. Po Gewinu naj bi že ta Adalbert imel grofovski naslov po od okoli leta 1075 od briksenskega škofa Altwina podeljeni grofiji v Noriški dolini. Ta je nekaj kasneje postala jedro tirolske grofije, ki jo je utemeljil Adalbert, enakoimenovani sin freisinskega vicedoma. Grofijo in naslov je tako podedovala tirolska veja.²¹ Odtod naj bi tudi izvirale težave Ortenburžanov, veje, ki jo je nadaljeval Adalbertov mlajši brat Oton. Ortenburški grofovski naslov je bil namreč nezanesljiv skoraj celo 12. stoletje. Po Tyrollerju je stvar drugačna. Predniki koroških Ortenburžanov so prišli na Zgornjo Koroško kot odvetniki iz Eichstätt. Adalbertov brat naj bi bil lurnski grof Udalschalk, katerega rod pa je že v naslednji generaciji izumrl. Večino posesti je skupaj z grofovskim naslovom okoli leta 1140 dobil Oton Ortenburški. Njegov brat Adalbert je po Tyrollerju že prej umrl brez potomcev, Hauptmann²² tu misli na Črnograjske, ki pa tudi niso bili dolgega daha. K navedenim nejasnostim, ki jih danes ne moremo zadovoljivo pojasniti, naj priložim še svoje videnje problema prvih Ortenburžanov.

Dvanajsto stoletje je glede samega statusa grofov iz koroškega Ortenburga kaj negotovo. Negotova je tudi genealogija prvih Ortenburžanov. Iz listine, ki je datirana okrog leta 1098²³ lahko sklepamo, da je bil vicedom Adalbert že pokojnik, saj

1 J. F. Huschberg: Geschichte des herzoglichen und gräflichen Gesamthauses Ortenburg, Sulzbach 1828, (Huschberg 1).

2 K. Tangl: Die Grafen von Ortenburg in Kärnten I., AÖG 30, Wien 1864, (Tangl 1).

3 K. Tangl: Die Grafen von Ortenburg in Kärnten II., AÖG 36, Wien 1866, (Tangl 2).

4 O. Redlich: Acta Tirolensia, Urkundliche Quellen zur Geschichte Tirols I., Innsbruck 1886, (Redlich 1).

5 C. Trotter: Zur Abstammung Friedrichs, des angeblichen Stammvaters der Kärntnerischen Grafen von Ortenburg, MIOG 31, 611 - 616, (Trotter 1). Isti: Zur Frage der Herkunft der Kärntnerischen Grafen von Ortenburg, MIOG 30, 501 - 502, (Trotter 2).

6 K. Meichelbeck: Historia Frisingensis, Tom. I., 513, (Meichelbeck 1).

7 E. Oefeje: Geschichte der Grafen von Andechs, Innsbruck 1877, 233 - 234, (Oefeje 1).

8 J. Gewin: Blüte und Niedergang Hochadeliger Geschlechter im Mittelalter, Gravenhage 1955, 128., (Gewin 1).

9 Gewin 1, 131.

10 F. Tyroller: Genealogie des altbayerischen Adels im Hochmittelalter, Göttingen 1962, Taf. 16, 222 - 228, (Tyroller 1).

11 L. Hauptmann: Erläuterungen des historischen Atlas der österreichischen Alpenländer, abth. I. IV/2, 1929, Kraus, 402, (Hauptmann 1).

12 Gewin 1, rodovnik na koncu knjige.

13 M. Mitterauer: Karolingische Markgrafen im Südosten, AÖG 123, 1963, 218, (Mitterauer 1).

14 Gewin 1, 103.

15 Gewin 1, rodovnik na koncu knjige.

16 Gewin 1, 126 - 128.

17 Trotter 2, 501 - 502.

18 Tangl 1, 237 - 238.

19 Gewin 1, 83.

20 Tyroller 1, 225 - 228.

21 Gewin 1, 131.

22 Hauptmann 1, 402.

23 Meichelbeck 1, 528 - 529; Trotter 2, 501, Gewin 1, 128.

TABELA 1

se v razmeroma pomembni listini omenja le njegova vdova s sinovoma Adalbertom in Otonom ("Adalprecht et frater ejus Otto predicte Perthe filii"). Glede starosti obeh bratov lahko zanesljivo rečemo le, da sta se oba rodila po poročni pogodbi, ki je datirana okrog 1070²⁴ ("... Adalperts Frisingensis vicedominus ... Berthe dilecte coniugi sue ... Perhta mariti sui Adalberti ..."). Nadaljevanje rodovnika je videl vsak rodoslovec različno. Že Tangl²⁵ je npr. izpustil celo generacijo, kar so za njim nekritično povzeli tudi Jaksch,²⁶ Pirchegger²⁷ idr.. Šele Gewin²⁸ je zaslutil, da nekaj ni v redu. Leta 1192²⁹ se je ortenburški grof Oton odpravil s križarsko vojsko v Palestino. Če bi bil ta Oton drugi svojega imena, torej vnuk Adalberta in Berte Andeške iz druge polovice 11. stoletja, bi bil za udeležbo v križarski vojni odločno prestar. Če štejemo le generacije, je Gewinov rodovnik znosen. Zdi pa se, da je v zmoti pri nadaljevalcih rodu. Namesto Otona II. bi nadaljevalec rodu utegnil biti njegov brat Henrik I.,³⁰ na kar je, verjetno nehote, pokazal že Pirchegger,³¹ ki pa v nadaljnjih navedbah sledi Tanglu in Jakschu. Pirchegger se tu dotika problema sorodstva Ortenburžanov in Eurasberških, ki so večinoma živeli in delovali na severnem Bavarskem. Tyroller³² kot možnega nadaljevalca rodu eliminira Ortenburžana Otona II. in za njegovo sestro neznanega imena trdi, da se je poročila s tirolskim grofom Bertoldom I. S tem je tudi Tyroller sprožil zanimivo vprašanje, kako so si Tirolski, Eurasberški in Ortenburški med seboj v sorodu. Pri vsem tem je Tyroller prepričan, da so si sprva v sorodu Tirolski in Eurasburški. Podobnost med rodovnikoma lurnskih Ortenburžanov in Eurasburških - Tirolskih pri Tyrollerju³³ je velika. Ustanovitelja linije naj bi bila pri obeh Adalberta, katerih ženi sta (pri obeh!) Berti. Oba Adalberta sta umrla v (približno!) istem času. Oba Adalberta imata za sinova Adalberta in Otona. Slednja se oba v virih ne omenjata več po letu 1147.³⁴ Oba Otona imata za enega od sinov spet

Otona, le da je Oton II. Eurasburški okr. leta 1135³⁵ omenjen kot menih v Admontu. V slednji listini ima Oton I. Eurasburški naslov *liber hommo de Iringspurch*.³⁶ Oton I. Eurasberški je kasneje, leta 1147³⁷ odšel na križarsko vojno v Jeruzalem in se v virih ne omenja več. Le pol ducata omemb Otona Eurasburškega ne daje dovolj opore za kakršnakoli dodatna sklepanja. Še več neznank je z Otonom I. Ortenburškim, ki se prvič omenja skupaj z bratom in materjo v listini, datirani okr. 1098³⁸ (*Adalprecht et frater ejus Otto predicte Perthe filii*). Nadaljne omembe (grofa) Otona I. Ortenburškega so dokaj pičle. Šele v list. datirani 1136/7 se omenja kot Otto de Ortenpurc,³⁹ leta 1141⁴⁰ je (po Tyrollerju lurnski) grof (*comes Otto de Ortenburc*), leta 1143⁴¹ se navaja kot *Otto comes oz. Ottonne comite*⁴² in 1145⁴³ spet le kot *Otto de Ortenburch*. Zagotovo sta njegova sinova Oton in Henrik. V listini iz leta 1145 piše dobesedno *comes Otto de Ortenburch, filius suus Heinricus*, v listini datirani med leti 1142/1147⁴⁴ pa se omenja spet brez naslova - *Otto filius Ottonis de Ortenburg*. Henrik je izgleda starejši, saj se omenja že leta 1140⁴⁵ kot *Heinricus de Ortenburch*, brez grofovskega naslova, ki so ga morda Ortenburžani ravno takrat dobili, če sledimo Tyrollerju, ki pravi, da so dobili grofovski naslov pač po izumrlih bližnjih sorodnikih, grofih Lurnskih. Pri ortenburških bratih Otonu in Henriku je opazen podatek, da se Oton silno redko omenja v virih. Našel sem le tri oziroma štiri listine, kjer nastopa samostojno (listine se vse tičejo cerkvenih zadev), sicer pa je vedno ob njem brat Henrik, ki se praviloma navaja v vseh primerih kot prvi.⁴⁶ V listini datirani med leti 1182 in 1187⁴⁷ se Oton navaja celo kot *Otto liber de Ortinberch*, ob njem se omenja tudi njegov brat, koroški arhidiakon Herman. Ali je *comes Otto de Ortenburch* v tirolski listini iz leta 1187⁴⁸

24 T. Bitterauf: Die Traditionen des Hochstifts Freising, II. Bd. (926 - 1283), München 1909, 319 - 320, (Bitterauf 1); Meichelbeck 1, 513; Oefele 1, 233 - 234.
25 Tangl 1, rodovnik na koncu prve knjige.
26 A. Jaksch: Monumenta historica ducatus Carinthiae IV. Bd., Klagenfurt 1906, priloga VI. a, rodovnik - Ortenburg, Grafen, (Jaksch 1).
27 H. Pirchegger, O. Dungen: Urkundenbuch des Herzogtums Steiermark, Ergänzungsheft zu den Bänden I. bis III., Graz 1949, 113, (Pirchegger 1).
28 Gewin 1, rodovnik na koncu knjige.
29 Tangl 1, 271.
30 Tyroller 1, Taf. 16.
31 Pirchegger 1, 113.
32 Tyroller 1, Taf. 16.
33 Tyroller 1, 225 - 229 (za Ortenburžane), 304 - 308 (za Eurasburške oziroma Tirolske).
34 Zadnja omemba Otona I. Ortenburškega v list. 1147 (A. Jaksch: Monumenta historica ducatus Carinthiae III. Bd.,

Klagenfurt 1904, No. 844 (Jaksch 2), med pričami *Ottonne comite de Ortenpurc, Heinrico filio eius*. Zadnja omemba Otona Eurasburškega v list. 1147 (Tyroller 1, 306) - *Otto de I. proficiscens Ierosolimas*.
35 J. Zahn: Urkundenbuch des Herzogtums Steiermark, Bd. I., Graz 1875, No. 167, (Zahn 1), c. 1135.
36 Sicer se Oton I. Eurasburški omenja leta 1112 kot *Otto de Iringspurch*, leta 1121 kot *nobilis et illustris*, c. 1135 kot že rečeno *liber hommo de Iringspurch*, sicer pa leta 1140, 1142/3 in 1147 brez naslova, gl. Tyroller 1, 306.
37 Tyroller 1, 306.
38 Gewin 1, 128.
39 Tyroller 1, 228.
40 Jaksch 2, No. 736.
41 Jaksch 2, No. 754.
42 Tangl 1, 252.
43 Jaksch 2, No. 796.
44 Jaksch 2, No. 741.
45 Tangl 1, 254.
46 Gl. listine, ki jih za Otona II. in Henrika I. obj. Tangl (Tangl 1, 253 - 277).
47 Tangl 1, 265.
48 Jaksch 2, No. 1337.

preje omenjani Oton, ni popolnoma jasno, a je tudi ta listina cerkvena. Imenovanje Otona Ortenburškega v admontski listini iz leta 1182/1187 kot liber samo potrjuje sum o težavah Ortenburžanov z uveljavljanjem grofovskega naslova vse do konca 12. stoletja, obenem pa namiguje na listino iz okr. leta 1135,⁴⁹ ko se ravno tako v admontski listini omenja Otto liber hommo de Iringespurch. Ali sta Oton II. Ortenburški in admontski menih Oton II. Eurasburški ena in ista oseba? V že omenjeni listini iz leta 1140, ki se sicer nanaša na samostan v Innichenu, se med pričami po vrsti omenjajo Comes Adalbertus et frater ejus Perchtoldus, Otto de Iringisburch, Henricus de Ortenburch ... Vsekakor zanimiva družba. Prva dva sta grofa Tirolska (III. in I. svojega imena), potem Oton I. Eurasburški (ki v istem času izgine iz virov, enako kot ortenburški grof Oton I.) in Henrik (I.) sin grofa Otona Ortenburškega. Pri vsem tem je bil po Tyrollerju grof Bertold I. Tirolski poročen z neko neznano hčerjo grofa Otona I. Ortenburškega. Obenem s problemom podobnosti med Ortenburžani in Eurasburškimi nastopa tudi problem Tirolskih, ki so po Tyrollerju sorodniki Eurasburških in z Ortenburžani šele kasneje v svaštvu. Obenem z zadnjim problemom se ponavlja tudi problem grofovskega naslova. Adalbert iz druge polovice 11. stoletja, ki ga ima Tyroller⁵⁰ za ustanovitelja linije Tirolskih in Eurasburških, naj bi imel naslov grofa po od briksenškega škofa Altwina podeljeni grofiji na Tirolskem. Pri tem je treba povedati, da pri grofu Adalbertu, ki se v virih omenja v zgornjem smislu, nikjer ne zasledimo kakršnegakoli vzdevka, ki bi zagotovo potrjeval njegovo eurasburško poreklo.⁵¹ Nobenega trdnega dokaza ni, da sta Adalbert I. Eurasburški in Adalbert, za katerega se kasneje izkaže, da je začetnik grofov Tirolskih, ena in ista oseba. Njegove omembe so često v zvezi z briksenškimi škofi, ki so bili neposredni sosedje Ortenburžanov. Tudi nekatere tesnejše vezi z Andechsi bi bolj govorile za Ortenburžane kot za Eurasberške, saj je bila Berta, žena Adalberta I. Ortenburškega iz njihovega rodu. Pri vsem tem je bilo ženi eurasburškega Adalberta (I.) tudi ime Berta. Prvorojeni (!) sin grofa Adalberta I., Adalbert II. se omenja v listini iz leta 1106 kot Adelbertus adolescens, kar pomeni mlajši in nima z ev. opravilno sposobnostjo verjetno nobene zveze. Kasneje se omenja vseskozi največkrat kot grof, njegov brat (po Tyrollerju) Oton I. Eurasberški pa grofovskega naslova ni imel. Iz leta 1112 je ohranjen podatek ... Otto defensor von Beuerberg pater eius Adalbertus in leta 1121 ... nobilis et illustris vir Otto de castro Iring. V listini iz okr. leta 1135 se

omenja kot liber hommo in ima sina Otona (II.), ki je menih v Admontu. Iz listine, ki je datirana 1142/1143 spoznamo še drugega sina Adalberta, tretji sin Konrad pa se omenja prvič leta 1149.⁵² Eurasberški so bili brez grofovskega naslova tudi v nadaljevanju in so izumrli s koncem 12. stoletja.⁵³ Ev. prednikov Adalberta I. Eurasberškega pa Tyroller ni našel. Pri Ortenburžanih, ki po Tyrollerju izhajajo iz Lurnskih, sem že povedal, da je začetnik Adalbert, ki je bil freisinški vicedom na lurnskem polju. Njegov starejši sin Adalbert (II.) se leta 1105⁵⁴ navaja kot dominus Adalbertus de Carinthia, filius Adalberti vicedomini Frisingensis.⁵⁵ Verjetno gre za isti dve osebi, kot v listini iz leta 1102,⁵⁶ kjer pa se omenja še tretji, Meginhard (... Meginhardo dedimus ..., Adalberto dedimus ..., Adalberto minori dedimus ...). Grof Udalschalk Lurnski, brat vicedoma Adalberta, je bil poročen s hčerjo kranjskega mejnega grofa Ulrika,⁵⁷ prav tistega, ki je v preje omenjeni listini iz leta 1102 podaril Meginhardu ter Adalbertu starejšemu in Adalbertu mlajšemu verjetno večino svojih posestev v istrski grofiji. Kdo so ti ljudje? Ali lahko za dejanja v listini iz leta 1102 rečemo, da so se zgodila že nekaj prej, vsekakor pred letom 1098, ko naj bi bil Adalbert I. Ortenburški tudi po Tyrollerju že mrtev? Ali gre za Ortenburžane, Tirolske? Ali omemba matere Berte in obeh otrok v listini, datirani okrog leta 1098⁵⁸ le ne pomeni, da očeta Adalberta Ortenburškega ni več? Na ta vprašanja zaenkrat nimamo zadovoljivih odgovorov, razen če omenjena listina iz leta 1102 ne navaja nekih že pred leti izvršenih dogodkov. Zveza med lurnskim grofom Udalschalkom in tirolskimi je utegnila biti tesnejša, kot navaja Tyroller, saj je bil po smrti Adalberta, katerega sam navaja kot očeta kasnejših tirolskih grofov in Eurasburških, leta 1102 namestnik v njegovi grofiji lurnski grof Udalschalk I.,⁵⁹ sicer oče Adalberta Ortenburškega. Bolj smiselno bi bilo, če bi oče nadomestil pokojnega sina. Ali sta Adalbert II., katerega potomci so bili tirolski grofje in Adalbert II. Ortenburški ena in ista oseba? Slednji se namreč po letu 1102 po Tyrollerju ne omenja več in tudi nima nobenih potomcev⁶⁰. Hauptmann ima

52 Tyroller 1, 304 - 308.

53 Tyroller 1, Taf. 24.

54 E. Ortenburg - Tambach: Geschichte des reichständischen, herzoglichen und gräflichen Gesamthauses Ortenburg, I., Das herzogliche Haus in Kärnten, Anhang: Die Grafen von Ortenburg in Kärnten, Vilshofen 1931, (Ortenburg 1), 166.

55 V istem času (1106) se omenja Adalbert Eurasburški (Pirchegger 1, 113).

56 Tangl 1, 240 - 241.

57 Tyroller 1, 225.

58 Gewin 1, 128.

59 Tyroller 1, 224.

60 Tyroller 1, 227 - 228.

49 Zahn 1, No. 167.

50 Tyroller 1, 304 - 305.

51 Gl. navedbe pri Tyrollerju (Tyroller 1, 304 - 305).

Hroaderperht I.
769-814Hroaderperht II..
804-836
freis. advocatusNortperht
828-858
grof na Salz.
burškemHruoderperht III
821-858
freis. advocatus

TABELA 1

J.P.J. Gewin: Blüte und Niedergang Hoch-
adeliger Geschlechter im Mittelalter
Gravenhage 1955Liutpald
802-842
upr. BavarskeEllanperht
c. 806-828Hruoderperht IV.
849-c.907
grof, freis. advocatusLiutswind
891 (†)Luitswinda
827-846/9Ludvik
bav. kralj
833-876(†)Liutperht
822-c.859Ruoderperht V.
c.889-935Adalbert (I.)
c.890-c.935

izvenzak. zveza

Karlman
bav. kralj
876-880 (†)Liutpold
mejni grof Koro-
ške 893-907 (†)Ruoderperht VI.
c.924-c.966Adalbert (II.)
c.926-c.960Aribo II.
c.909-c.950
grof v LeobnuArnulf
bav. kralj 887
cesar 896-899 (†)Arnulf
bav. vojvoda
907-937
kor. vojvodaBertold
bav. vojvoda
938-947 (†)Ruoderperht VII.
c.955-c.1000Adalbert I.
c.967-c.995
posestnik na Zg.
BavarskemAribo III.
955-c.981
grof v ChiemgauAlbain I.
mejni grof
na Kor.
ž. HildegardaKonrad
grof iz Wormsa,
Lotarinški
vojvoda,
944-953, († 955),
ž. Luitegarda. hčiOton
grof iz Wormsa
Koroški vojvoda
978-983,
995-1004 (†)Drusunda
c.989-c.991
posestnica na
Tirolskem in
KoroškemAlbain II.
975-1006
säbenski škof..... Aribo I.
c.989-c.1038
freis. advocatus
ž. GuntpirgaAdalbert II.
c.991-c.1036
iz Walde/Sach-
senkama, 1. ž. En-
gilrada, 2. ž. Guota..... Egilbert
1002-1039 (†)
freis. škofAdelajda
c.1010-1037Henrik
grof iz WormsaErnest
c.1010Adalbert III.
c.1025-c.1066
iz Walde Sachsen-
kama, freis. adv.
ž. ItipergaZwentibold
1029-c.1046
iz Walda
(Zg. Bavarska)Pabo
c.1040-c.1050
iz Walda
(Zg. Bavarska)Konrad II.
1026/7VI. bav.
vojvoda, 1024
kralj, cesar
1027-1039Altman
c.1020-c.1039
grof iz Ottenburga
freis. vicedomGebhard
1036-1060
škof v Re-
genzburguAdalbert IV.
1062-1096
iz Ortenburga
freis. vicedom
grof v Noritalu
ž. Perthä de WaldaHenrik III.
c.1040-1095
iz Pustriške
doline, miles
briks. škofa Al-
ž. WezilaFriderik
c.1075-c.1097
miles briks.
škofa AltwinaBernard
c.1060-1102
iz Walde/Sach-
senkama, adv. na
Tegernseeju,
ž. AdelajdaHenrik III.
bav. vojvoda
1027-1042
kralj 1028,
1046-1056 (†)
cesarGebhard
škof v Eichstättu
1042-1057
papež Viktor II.
1055-1057 (†)Hartwig
grof v Ot-
tenburgu
advocatus v
Eichstättu
1068Adalbert I.
c.1098-c.1125
Tirolski grof
tridentinskiOton I.
c.1098-1147
Ortenburški grofHenrik IV.
kralj 1056,
cesar 1064-1105
bav. vojvoda
1077-1096. (†)Ernest
grof v
Ottenburgu
1087

1998

časopis za slovensko krajevno zgodovino

advocatus

Meginhart I.
856760-887/95 grof,
883 verj. palatinski
grof na Bavarskem

Ratold I. (Rapoto)
901 grof na Innu
in Noriški dolini

Rasso II. (Rapoto)
(†) 954, grof

Ratolf III.
955-(†) 975
grof na Innu
in Noriški dolini

Razo IV. (Rapoto)
1005-c.1017, grof na
Innu in Noriški dolini
ž. Hema, hči mejnega
grofa Liutolda

Oton I.
† po 1002/4
grof v Pustriški
dolini in Hohen-
wartu

Gebhart I.
† 1023, škof v
Regensburgu

Meginhart III.
987, grof, 1001
iz Gilchinga

Friderik
† c. 1025, 1003 grof
v Sundgau
ž. hči grofa Konrada
iz Öningena

Konrad I.
† 1005

Ortolf
† 1077
advocatus v
Ilmmünstru

Wildrut
† 1081

Arnold II.
1017-1027
1017 grof

Tuota
m. Hiltiprand
1031/41-1042/46

Bertold II.
† 1039/52
grof v Diessenu

Oton II.
1018/35-1057/62
iz Diessena

Meginhard IV.
1042/46, grof v
Reichersbauernu

hči N.
m. grof Oton
iz Scheyerna,
freis. advocatus

Oton III.
† 1122, grof v Thanningu,
Amrasu, Wolfratshausenu
ž. Justizia (Judita)

Arnold III.
1070/98 grof v Diessenu, 1073
v Rottgauu, ž. Gisela, hči švab.
vojvode Otona III.

Berta
m. Adalbert,
freis. vicedom
(ORTENBURŽANI)

Henrik I.
1132 - † 1155
škof v Regensburgu

TABELA 2

C. Trotter: Das Haus des Grafen von Andechs, Genbealogisches Handbuch zur bairisch-österreichischen Geschichte von Otto Dungern, 6-7

Meginhard II.
926/37

Arnold I.
980, grof v Sundgau
ž. Adelajda

Perahtold I. (Bertold)
977/94

TABELA 3

L. Hauptmann: Erläuterungen zum historischen Atlas der österreichischen Alpenländer, Krain, 402.

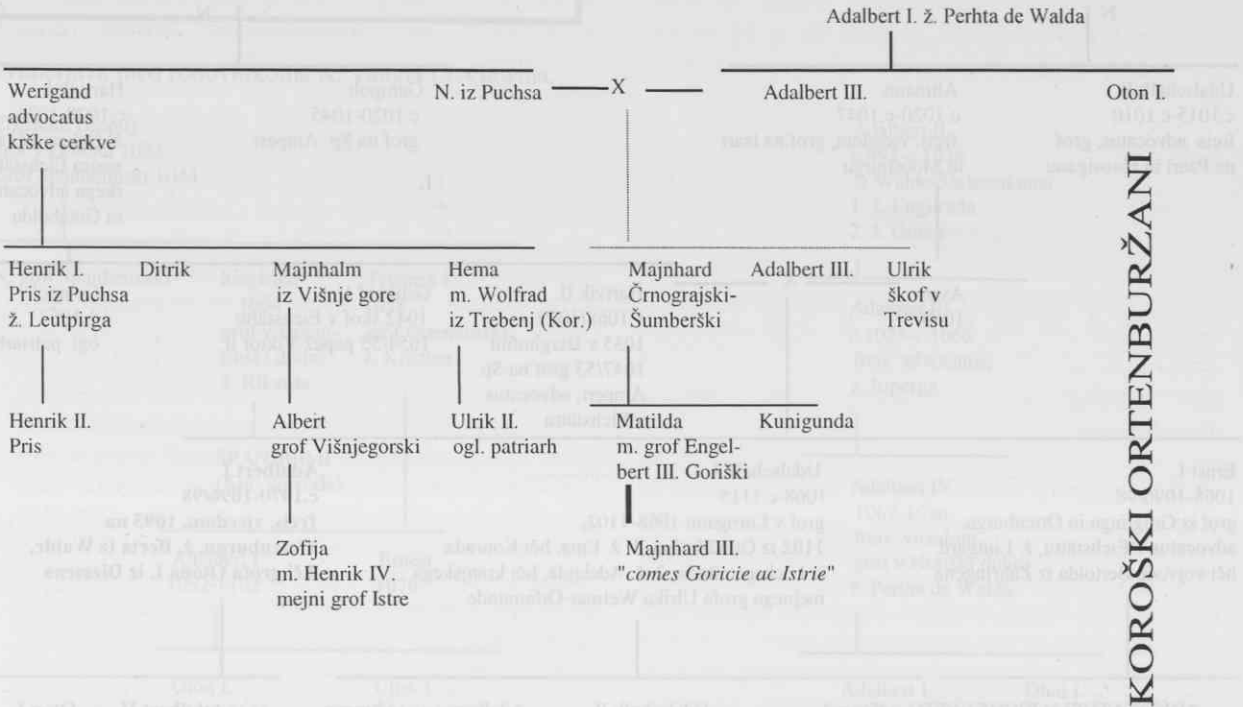

TABELA 4

F. Tyroller: Genealogie des altbayerischen Adels im Hochmittelalter, Göttingen 1962, Taf. 24

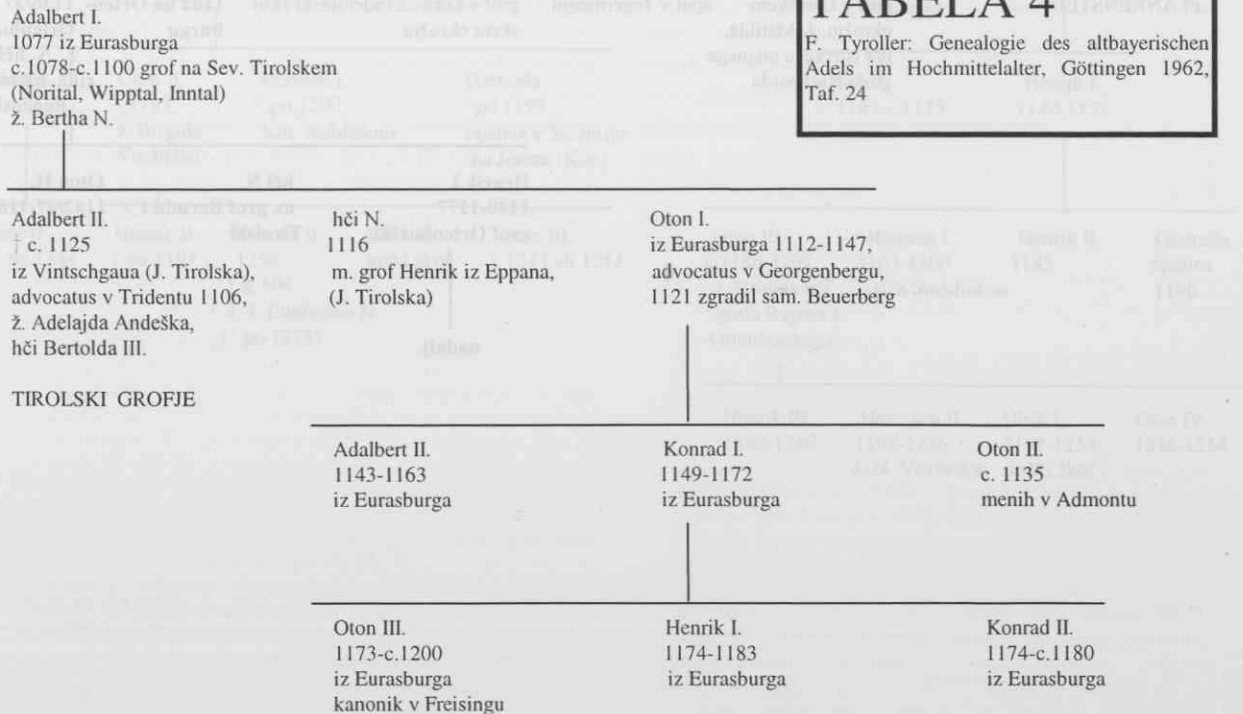

TABELA 5

F. Tyroller: Genealogie des altbayerischen Adels im Hochmittelalter, Göttingen 1962, Taf. 16

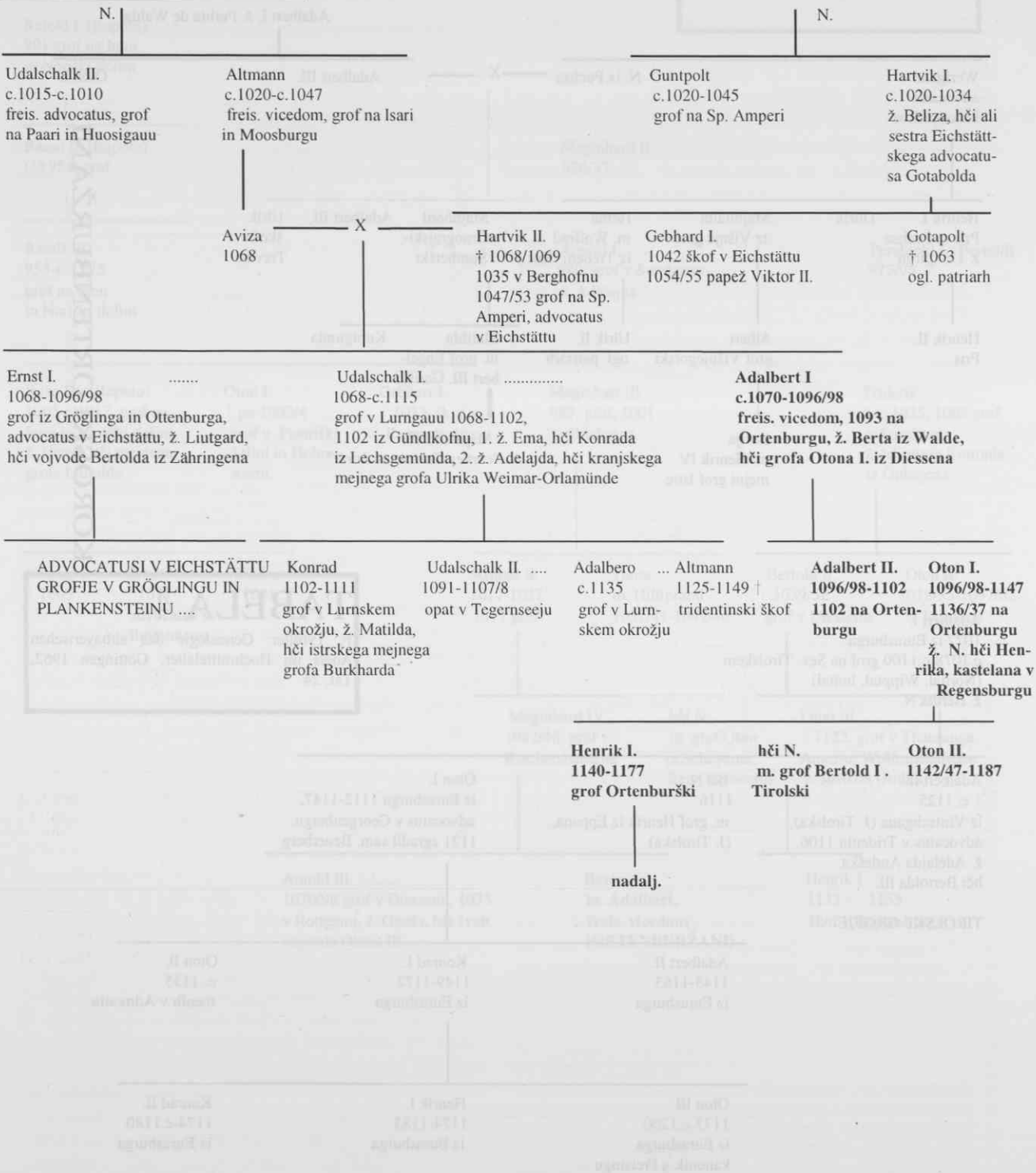
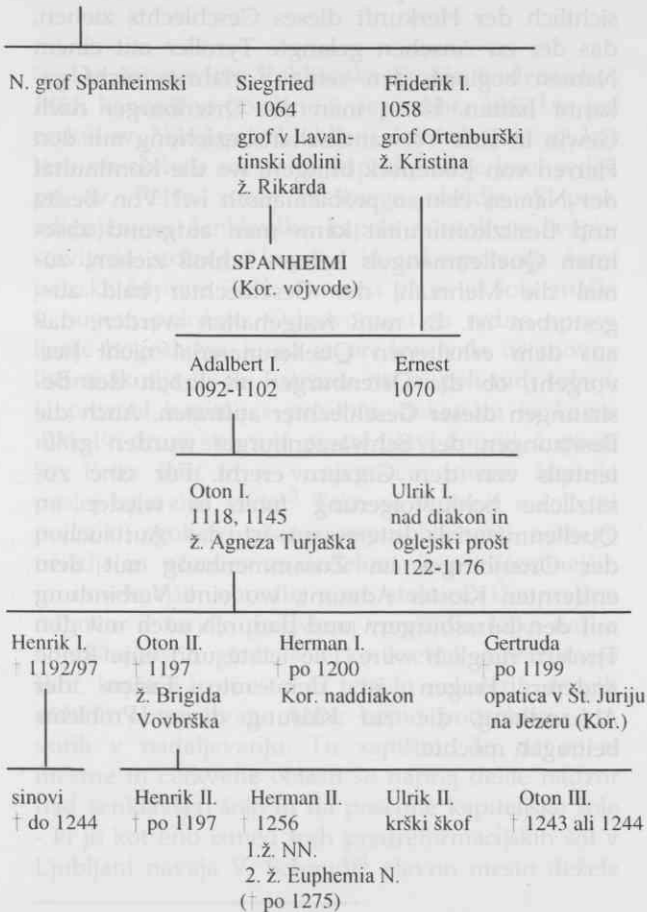

TABELA 6

K. Tangl: Die Grafen von Ortenburg in Kärnten, I. Abth. AÖG 30, Wien 1864, rodovnik na koncu knjige.
 J.P.J. Gewin: Blüte und Niedergang Hochadeliger Geschlechter im Mittelalter, Gravenhage 1955, rodovnik va koncu knjige

Primerjava med rodovnikoma K. Tangla i J. Gewina.

Eberhard (Eppo)
 grof v Leobnu 1023
 Grof Spanheimski 1044

Adalbert II.
 c.991-c.1036
 iz Walde/Sachsenkama
 1. ž. Engilrada
 2. ž. Guota

Adalbert III.
 c.1025-c.1066
 freis. advocatus,
 ž. Itiperga

Adalbert IV.
 1062-1096
 freis. vicedom,
 grof v Noriški dolini
 ž. Perthä de Walda

Adalbert I.
 c.1098-c.1125
 grof Tirolski
 ž. Adelajda

Oton I.
 c.1098-1147
 grof Ortenburški

Oton II.
 c. 1145-c.1175

Henrik I.
 1140-1177

Oton III.
 c.1180-1202
 ž. Brigida hči
 grofa Rapota I.
 Ortenberškega

Herman I.
 1163-1200
 salzb. naddiakon

Henrik II.
 1185

Gertruda
 opatica
 1190

Henrik III.
 1192-1240

Hermann II.
 1192-1256
 ž. N. Vovbrška

Ulrik I.
 1197-1253
 krški škof

Oton IV.
 1216-1254

tega Adalberta, kot že rečeno, za začetnika Črno-grajskih,⁶¹ ki terjajo podrobnejšo analizo, saj je verjetno prav tu rešitev problema Ortenburžani - Tirolski, njihovega ev. skupnega izvora. Iz Tyrolerjevega rodovnika tudi vidimo, da je bil tirolski grof Adalbert III., sin Adalberta II. - brez potomcev.⁶²

ZUSAMMENFASSUNG

Ein Beitrag zur Genealogie der älteren Ortenburger

Wer sind die Ortenburger und woher stammt dieses dynastische Geschlecht, das mehr als drei Jahrhunderte lang einen beträchtlichen Teil Kärntens und Krains beherrschte? Auch die vertieften Studien der letzten Jahre förderten keine zufriedenstellenden Ergebnisse zutage. Von den Genealogen, die sich mit den Ortenburgern auseinandersetzen, wird man vor manches Dilemma gestellt. Durch verblüffende Namensähnlichkeit, Verwandtschaftsbeziehungen, durch unklaren Status usw. werden die ohnehin verschwommenen Theorien über die Herkunft dieses Adelsgeschlechts noch zusätzlich verdunkelt, dessen Name auf dem Lurnfeld in der zweiten Hälfte des 11. Jahrhunderts auftaucht - nach einer Theorie mit einem fraglichen Grafentitel. Vielleicht

eröffnet die Verwandtschaft mit den Tirolern, Spanheimern und anderen damaligen dynastischen Familien jener Zeit viele, noch heute ungelöste Fragen. Auf jeden Fall brachte das 12. Jahrhundert den Ortenburgern neben dem Grafentitel (?) auch Macht und einen ansehnlichen Besitz. Handelt es sich bei den Schwarzenburgern überhaupt um eine Linie der Ortenburger? Kann man auf der Grundlage des erhaltenen Quellenmaterials überhaupt einen sicheren Schluß hinsichtlich der Herkunft dieses Geschlechts ziehen, das der zu Ansehen gelangte Tyroller mit einem Namen beginnt, den seine Vorfahren nicht gekannt hatten. Kann man die Ortenburger nach Gewin in eine Verwandtschaftsbeziehung mit den Herren von Rodeneck bringen, wo die Kontinuität der Namen ebenso problematisch ist? Von Besitz und Besitzkontinuität kann man aufgrund absoluten Quellenmangels keinen Schluß ziehen, zumal die Mehrzahl der Geschlechter bald ausgestorben ist. Es muß festgehalten werden, daß aus dem erhaltenen Quellenmaterial nicht hervorgeht, ob die Ortenburger als Erben der Besitzungen dieser Geschlechter auftraten. Auch die Besitzungen der Schwarzenburger wurden größtenteils von den Görzern ererbt. Für eine zusätzliche Schlußfolgerung fehlt es wieder an Quellenmaterial. Interessant ist das Auftauchen der Ortenburger im Zusammenhang mit dem entfernten Kloster Admont, wo eine Verbindung mit den Eurasburgern und dadurch auch mit den Tirolern möglich wäre. Die letzte und eine Reihe anderer Fragen ist der rote Faden der Abhandlung, die zur Klärung dieses Problems beitragen möchte.

⁶¹ Hauptmann 1, 402.

⁶² Tyroller 1, 305.